

взаємодії усіх учнів. Головними в процесі навчання є зв'язки між школярами, їхня взаємодія та співпраця.

Література

1. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 5–19.
2. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3-4 (14-15). С. 71-74;
3. Пометун О. І. , Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 136 с.

Волинець Вікторія – здобувач ступеня вищої освіти магістр факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української мови та літератури.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н. Ю.

Анна Ворона

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ (НА МАТЕРІАЛІ ДОСВІДУ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА)

На початку ХХІ століття в усьому світі відбувається переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття, а отже, і цілей освіти. Глобалізований світ із його високим динамізмом змін, непередбачуваністю майбутнього, інтенсивним зростанням високотехнологічних виробництв та

екологічною кризою висуває нові вимоги до людини: особистість має бути не лише «знавцем», а в першу чергу активною, духовною, творчою, мобільною, гнучкою, здатною швидко реагувати на зміни, бути відповідальною за своє життя та життя своєї країни. У зв'язку з цим посилюється роль духовної та творчої еліти нашої країни, активізуються пошуки шляхів, технологій, методик розвитку дитячої обдарованості, творчих здібностей зростаючого покоління.

Нами було опрацьовано досвід Гук-Сатайкіної Наталі Борисівни – вчителя української мови і літератури вищої кваліфікаційної категорії на базі ліцею №2 Калинівської міської ради Вінницької області.

Основною педагогічною ідеєю досвіду є вироблення певної сукупності технологій навчання української словесності, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок у сучасних школярів, формування творчої, гармонійно розвиненої особистості учня через підбір теоретичних матеріалів та визначення практичних засобів із впровадження сучасних технологій в освітній процес з метою створення комфортних умов для навчання та самореалізації, креативного розвитку особистості дитини.

Життя доводить, що в умовах постійних змін, конкуренції найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, планів, нових підходів та рішень). Це особистість, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, умінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням виходити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники.

Упродовж останніх років значно зріс інтерес до особистісного підходу саме у практичній педагогіці. Враховуючи складність розробки такого підходу, дослідники вважають за доцільне здійснювати його побудову на шляху переходу до нього від інших, більш розроблених підходів. Тому пропонуються такі його форми, як «особистісно-соціально-діяльнісний підхід» (О. Барабанщиков і М. Феденко), діяльнісно-особистісний (І. Зимня),

«особистісно-діяльнісний» (В. Андреев), «системний особистісно-діяльнісний» (Л. Деркач), «індивідуально особистісний» (О. Савченко) тощо [6, с. 22].

Протягом тривалого часу творчі здібності вважалися притаманними лише обранцям долі. Проблемами творчості з давніх-давен цікавилися Платон, Аристотель, Августин, Гегель, Й.-Г. Песталоцці та ін.

Більш глибоке дослідження питань творчості, особливостей креативної діяльності, умов формування творчої особистості почалося на межі ХІХ та ХХ століть. Значний внесок у дослідження проблем творчості зробили Г. Буш, О. Леонтьєв, К. Пігров, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, О. Тихомиров, П. Якобсон, Л. Яценко та ін. Питання розвитку творчих здібностей розглядали В. Андреев, І. Волощук, В. Моляко та ін. Науковці свідчать, що розвиток здібностей відбувається поступово: реалізація можливостей для розвитку одного рівня і тільки потім розвиток здібностей більш високого рівня. Тобто відбувається зростання рівня розвитку творчих здібностей від елементарного до більш складного.

Дослідники А. Бертон, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Рибалка та ін. розглядають творчу діяльність учнів як таку, що сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості: самостійність у виборі знань; працелюбність; вміння бачити головне; бачити спільне в різних і різне в подібних явищах; розумова активність; підбір матеріалу, який необхідний для виконання конкретного завдання і т. д.

Теоретичну базу досвіду становлять положення, що ґрунтуються на ідеях особистісно зорієнтованого навчання (А. Фасоля, О. Савченко, С. Подмазін), інтерактивного навчання (О. Пометун, Л. Пироженко), на психологічній теорії творчої особистості та її розвитку (Р. Грановська, Я. Пономарьов), елементах проєктної технології (К. Баханов, В. Гузеєв, І. Єрмаков, О. Пехота), комп'ютерних (інформаційних) технологій (А. Єршов), на ідеях педагогічної технології створення ситуації успіху (А. Белкін). Особливої уваги заслуговують ідеї праці «Основи педагогічної

творчості вчителя» (автор С. Сисоєва), в якій обґрунтовано модель творчої особистості учня, розглянуто специфіку та шляхи формування креативної особистості дитини.

Маємо такі підходи до керівництва творчою діяльністю, як оволодіння алгоритмами творчого процесу й побудова відповідних моделей різноманітних творчих рішень, а також створення найсприятливіших умов для творчості.

Ураховуючи специфічну природу творчості, свою роботу вчитель здійснює у двох напрямках:

- виявлення творчих здібностей;
- створення нестандартних ситуацій з метою активізації та розвитку творчих задатків.

Поруч із традиційними методами у своїй педагогічній практиці Наталя Борисівна випробовує спосіб інтеграції окремих елементів сучасних технологій навчання [4, с. 2-3] (див. рис. 1).

Рис. 1. Елементи сучасних технологій навчання

Індивідуальне навчання дозволяє знайти підхід до роботи з кожним учасником навчального процесу. Наталя Борисівна не прагне сама все

зробити. Школярі – її найперші помічники та співавтори уроку. Вони часто готують розповіді про майстрів художнього слова або «беруть у них інтерв'ю», виступають із повідомленнями, користуючись додатковими джерелами, по можливості інсценізують уривки драматичних творів. Учні пишуть твори, як правило, на теми, що наближені до сучасності, що найбільше беруть за живе їхні душі. Та й назви творів педагог намагається відсторонити від сухих стандартів: «Голіку, ти мені не друг» (за оповіданням В. Винниченка «Федько-халамидник»), «Чому я хочу знову прочитати повість «Захар Беркут» (за повістю І. Франка), «Як я познайомився зі збіркою «Зів'яле листя» І. Франка», «Гроші – добро чи зло?», «Чому болить серце ветерана?» тощо.

Ігрова технологія дозволяє створити доброзичливу атмосферу на уроці, викликати бадьорий настрій, бажання вчитися. Гра не лише здійснює значний вплив на психічний розвиток учня, перетворює навчання в радісний процес, а й непомітно для школярів сприяє засвоєнню ними програмного матеріалу, формує уміння й навички. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть пасивні школярі. У своїй практиці Наталя Борисівна використовує **дидактичні ігри** (це практичні групові вправи з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальні обставини), **рольові ігри** (виявляються особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє), **вікторини** (іншими словами, гра переможців), **кресворди** (з одного боку, вони додають уроку елемент гри, а з іншого – сприяють глибшому засвоєнню вивченого) [1, с. 96].

Працюючи над певною темою, вчителька використовує **інтерактивні методи й прийоми**: «Мікрофон», «Мозковий штурм», робота в парах, робота в малих групах, «Навчаючи-вчусь», «Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Незакінчене речення», «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проєкт» (із застосуванням комп'ютерних технологій), «Коло ідей», «Дебати»,

«Асоціативний куш», «Сенкан», «Гронування» [3]. Важливим є те, що, застосовуючи елементи інтерактивного навчання на уроках української мови та літератури, учні вчаться бути демократичними, критично мислити, співпрацювати, приймати рішення, спілкуватися з іншими. Основними методами і прийомами інтерактивного навчання є самостійна робота, проблемні та творчі завдання, запитання учнів до вчителя та навпаки.

В основі педагогічної технології **створення ситуації успіху** лежить особистісно зорієнтований підхід до процесу освіти. Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як досягнення цілі. Тому вчитель-словесник створює учням можливості відчуття радощі праці, радощі успіху в навчанні, збуджує в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності, віри в себе.

Критичне мислення прагне до переконливої аргументації. Школяр, який намагається критично мислити, знаходить власне рішення проблеми й підкріплює його розумними, обґрунтованими висновками. Він також усвідомлює, що можливі інші рішення тієї ж проблеми, і намагається довести, що вибране ним рішення логічніше і раціональніше, ніж решта.

Використання **інформаційно-комунікаційних технологій** дозволяє Наталі Борисівні розширити педагогічні можливості, створити базу для залучення дітей до навчальних ресурсів у мережі Інтернет. Застосування мультимедіа та інформаційних технологій як дидактичних засобів учителька використовує для підвищення мотивації та індивідуалізації навчання, розвитку уваги, пам'яті, мислення, уяви, мовлення, творчих здібностей школярів, створення благополучного емоційного фону, збільшення швидкості передачі інформації учням та підвищує рівень її засвоєння, тобто для інтелектуального, емоційного та морального розвитку дітей.

Для індивідуальної, парної чи групової роботи на уроках з використанням ІКТ пропонуються такі завдання:

- виготовлення учнівських презентацій з літератури (дослідження питань з теорії літератури, життєвого чи творчого шляху письменника,

характеристика образів героїв твору, ідейно-тематичний чи художньо-естетичний аналіз твору);

- створення кросвордів, асоціативних кущів, колажів, опорних схем; створення відеороликів (наприклад, відеоролик з фрагментами фільму за поемою в прозі Осипа Турянського «Поза межами болю»; відеоролики до виховних заходів, як заняття гуртка «Традиційне харчування українців»);

- виготовлення буклетів.

Наталя Борисівна впроваджує у діяльність **фреймову технологію**, а саме:

1. Пояснюючи матеріал, ілюструє прикладами й паралельно складає схему-опору на дошці. При цьому не припиняється живий діалог з учнями, які допомагають підібрати приклади, вносять пропозиції щодо правильної побудови опори.

2. Аналізований навчальний матеріал презентує у вигляді схеми-опори, спеціально пропускаючи деякі її складові частини. Учні мають «відновити» схему, користуючись правилами.

3. Не пояснює матеріал, лише записує на дошці низку прикладів, що ілюструють правило. Завдання школярів – «перетворити» текст правила в опорну схему, дібрати приклади для ілюстрації теоретичних положень з довідки на дошці.

4. Вдома за власноруч складеною схемою учні готують усне лінгвістичне повідомлення, добирають приклади.

5. Школярам пропонується випереджувальне завдання: самостійно скласти зорову схему-опору до теми, яка буде вивчатися. На уроці декілька учнів презентують свою роботу, виступаючи у ролі вчителя, пояснюють новий матеріал. Оцінюється не тільки правильна, а й оригінальна подача нової теми.

Результатами професійної діяльності вчителя з розвитку творчості школярів за допомогою впровадження особистісно зорієнтованої технології є:

- Активізація пізнавальної діяльності.

- Підвищення мотивації до навчання та інтересу до вивчення предмета.
- Оволодіння учнями ключовими компетентностями.
- Збільшення кількості школярів, які бажають взяти участь у різних конкурсах та змаганнях.
- Активна участь учнів у шкільних, міських олімпіадах, проєктній діяльності та творчих конкурсах.

Отже, творчі здібності школярів найбільш ефективно розвиваються під час продуктивної креативної діяльності, а творча особистість значно краще адаптується до соціальних, побутових та виробничих умов, ефективно їх використовує, удосконалює, змінює. Тому вчитель повинен постійно працювати над самоосвітою та активізацією творчого потенціалу учнів.

Сучасна модель освіти націлена на досягнення основної мети – розвиток особистості школяра через призму формування життєво-необхідних компетентностей. Упровадження гуманістичної парадигми в освітній процес дає можливість модернізувати методичні та технологічні форми роботи на уроках української мови та літератури задля розвитку й удосконалення мовної компетенції здобувачів освіти в умовах формування «Нової української школи», певної зміни ролі й функцій вчителя, зростання його самостійності на етапі прогнозування, конструювання й організації освітнього процесу [2, с. 100].

Література

1. Артемчук Г. І. Методика організації науково-дослідницької роботи: навч. посібн. для студ. та викл. вищ. навч. закл. Київ, 2000. 150 с.
2. Заболотний О. Як знаходити знання? Організація науково-пошукової дослідницької діяльності учнівської молоді. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та коледжах*. 2003. № 2. С. 94-106.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посібн. Київ, 2002.

4. Кравченко Г. Ю. Теоретико-методологічні основи особистісно орієнтованої освіти. *Початкове навчання та виховання*. 2005. № 25. С. 2-3.

5. Чернега Н. Особистісно-зорієнтоване навчання: сучасні підходи. *Рідна школа*. 2000. № 9. С. 25-26.

6. Якиманська І. Особистісно орієнтована система навчання. *Завуч*. 1999. № 7. С. 22.

Ворона Анна – здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: розвиток творчих здібностей учнів, особистісно зорієнтовані технології у мовно-літературній освіті.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н. Ю.

Анастасія Годя

**УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО
НАВЧАННЯ У ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС
(З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ ГАНДЗЮК ТАЇСИ ВАСИЛІВНИ)**

Діяльність класного керівника дуже цікава, багатогранна, трудомістка. Оскільки полягає, насамперед, у мудрому наставництві учнівського колективу. Поряд із учителями-предметниками класний керівник найбільше безпосередньо займається вихованням учнів. Тому ця робота насправді є однією з найважливіших у формуванні особистості. Особливо цікавим результатом такої діяльності є поєднання функцій класного керівника і учителя-словесника. Саме у такому симбіозі, на мою думку, чи не найповніше реалізовується особистісно зорієнтоване навчання. «Українська література – унікальний шкільний предмет,